

6. Chepurna, A. P. (2008), «Theoretical and methodological basis of the competitiveness and national economy», *Visnuk DTU Ekonomika i finansu*, no. 92, pp. 198-201.
7. Internet publication of information and analytical agency “Centre of Humanitarian Technologies” (2016), “Position of Ukraine in rating countries in the Global Competitiveness Index 2016-2017”, available at: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0> (access September 22, 2016).
8. Index of Economic Freedom – 2016 (2016), “Ukraine in the ranking of economic freedoms – 2016”, available at: <http://ukrainiansinmd.wordpress.com/> (access September 15, 2016).
9. Economic Discussion Club (2016), “Analysis of Competitiveness Index Ukraine”, available at: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1> (access September 15, 2016).
10. Information and news site “Business” (2016), “Ukraine is the world leader in the fall of GDP”, available at: <http://delo.ua/ukraine/ukraina-mirovoj-lider-po-paden>. (access September 16, 2016).
11. Official site Info.ua (2016), “Ukraine leader by size of shadow Economy among post-Soviet countries,” available at: <http://uainfo.org/blognews/67390-ukraina-lider-po-raz> (access September 16, 2016).
12. Daily online newspaper “Utro.ua” (2016), “Ukraine leader with the worst economies in the ranking of countries”, available at: www.utro.ua/ru/ekonomika/ukraina_lider_reyting. (access September 2, 2016).
13. Channel 24 – news site Ukraine (2016), “Top 5 Ukrainian startups”, available at http://24tv.ua/top5_ukrayinskih_startapiv_shho_pidkor (access September 2, 2016).
14. Federation of Employers of Ukraine (2016), “Ukraine has risen in the ranking of the most innovative countries”, available at <http://fru.org.ua/ua/events/ukraina-pidnialasia-u-reytingu-naibilsh-innovatsiinykh-krain-svitu> (access October 16, 2016).
15. Business Views Casual business insights (2016), “Facts about agriculture in Ukraine”, available at: <http://businessviews.com.ua/ru/studies/id/11-grandioz> (access September 22, 2016).
16. Electronic journal “Korrespondent.net” (2016), “Ukraine entered the top three of world exports of grain”, available at: <http://korrespondent.net/business/financial/3398185-u> (access September 25, 2016).
17. State Statistics Service of Ukraine (2016), available at: www.ukrstat.gov.ua (access October 28, 2016).

УДК 332.1:338.2:330.59 (477)

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Макаренко О.І., к.е.н., доцент, Лось В.О., к.е.н., доцент, Ложкова Л.С.

*Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

olenamak@gmail.com, vitalos.2704@gmail.com, lozhkova_1_s@mail.ru

Сьогодні однією із соціально-економічних проблем України є низький рівень життя населення різних регіонів. Дослідження цього питання для України у регіональному аспекті є важливою складовою комплексного аналізу діяльності місцевих органів влади. До заходів регіональної політики підвищення рівня життя населення відносять: підтримку незабезпечених верств населення, забезпечення умов поліпшення добробуту, надання соціальних гарантій тощо. Отже, оцінювання ефективності регіональної політики є важливим науково-практичним завданням. Автори доводять, що визначення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування дасть змогу виявити та подолати наявні диспропорції та відмінності соціально-економічного розвитку регіонів. У статті запропоновано методологію оцінювання ефективності регіональної політики підвищення рівня життя населення на основі інтегрального індексу рівня життя з використанням результатів динамічного кластерного аналізу. У процесі дослідження визначено ряд статистичних факторів, що впливають на рівень життя населення регіонів, а саме: доходи населення, середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності, середній розмір місячної пенсії, індекс споживчих цін, ВРП на душу населення, кількість економічно активного населення. Для групування регіонів України за вказаними соціально-

економічними показниками застосовано апарат кластерного аналізу, що дозволило виявити схожі між собою регіони та такі, що максимально відрізняються. На основі проведеного аналізу визначено регіони України, які лідирують за основними показниками соціально-економічного розвитку, і регіони з показниками розвитку нижче від середнього по Україні. На основі розрахованого інтегрального показника проаналізовано ефективність регіональної політики, спрямованої на підвищення рівня життя населення.

Ключові слова: рівень життя населення, регіональні диспропорції, кластерний аналіз, інтегральна оцінка, фактори, регіон.

ОЦЕНИВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ

Макаренко Е.И., к.э.н., доцент, Лось В.А., к.э.н., доцент, Ложкова Л.С.

*Запорожский национальный университет
Украина, 69600, г. Запорожье, ул. Жуковского, 66*

Сегодня одной из социально-экономических проблем Украины является низкий уровень жизни населения разных регионов. Исследование данного вопроса для Украины в региональном аспекте является важной составляющей комплексного анализа деятельности местных органов власти. К мерам региональной политики повышения уровня жизни населения относят: поддержку малообеспеченных слоев населения, обеспечения условий улучшения благосостояния, предоставление социальных гарантий и тому подобное. Итак, оценивание эффективности региональной политики является важной научно-практической задачей. Авторы доказывают, что определение эффективности деятельности органов местного самоуправления позволит выявить и преодолеть имеющиеся диспропорции и различия социально-экономического развития регионов. В статье предложена методология оценки эффективности региональной политики повышения уровня жизни населения на основе интегрального индекса уровня жизни с использованием результатов динамического кластерного анализа. В процессе исследования определен ряд статистических факторов, влияющих на уровень жизни населения регионов, а именно: доходы населения, среднемесячная заработная плата по видам экономической деятельности, средний размер месячной пенсии, индекс потребительских цен, ВРП на душу населения, количество экономически активного населения. Для группировки регионов Украины по указанным социально-экономическим показателям применен аппарат кластерного анализа, что позволило выявить схожие между собой регионы и такие, которые максимально отличаются. На основе проведенного анализа определены регионы Украины, лидирующие по основным показателям социально-экономического развития, и регионы с показателями развития ниже среднего по Украине. На основе рассчитанного интегрального показателя проанализирована эффективность региональной политики, которая направлена на повышение уровня жизни населения.

Ключевые слова: уровень жизни населения, региональные диспропорции, кластерный анализ, интегральная оценка, факторы, регион.

EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF REGIONAL POLICY RAISING LIVING STANDARDS

Makarenko O., Ph.D., Associate Professor, Los V., Ph.D., Associate Professor, Lozhkova L.

*Zaporizhzhya National University
Ukraine, 69600, Zaporizhzhya, Zhukovsky str., 66*

Today one of the socio-economic problems in Ukraine is the low standard of living of different regions. Research of this issue for Ukraine, the regional aspect is an important part of a comprehensive analysis of the local authorities. Measures regional policy raising living standards include: support for the poor, providing conditions improve welfare provision of social security and so on. Thus, evaluating the effectiveness of regional policy is an important scientific and practical tasks. The authors demonstrated that determine the effectiveness of local government will help identify and eliminate existing disparities and differences in socio-economic development of regions. The paper proposes a methodology for evaluating the effectiveness of regional policy raising living standards based on the integral index of life using the results of the dynamic cluster analysis. The study identified a number of statistical factors affecting the standard of living of regions, namely income, average wages by economic activity, the average monthly pension, CPI GRP per capita, the number of economically active population. To group the regions of Ukraine for your socio-economic indicators used machine cluster analysis, which revealed the regions similar to each other and such that the most different. Based on the analysis the regions of Ukraine, who lead the main indicators of socio-economic development, and areas of development indicators below the average for Ukraine. Based on the calculated integral indicator analyzes the effectiveness of regional policy to improve people's lives.

Key words: standard of living, regional disparities, cluster analysis, integrated assessment, factors, region.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією із найгостріших соціально-економічних проблем в Україні є низький рівень життя населення. Так, Україна в рейтингу країн світу за рівнем життя населення у 2014 році посідала 63 місце серед 142 країн, а в 2015 році – 70 місце [1], тобто спостерігається тенденція до зниження. Рівень життя населення – це складне та багатопланове поняття, яке об'єднує широкий спектр соціально-економічних відносин, пов'язаних зі станом та умовами життєдіяльності людини в суспільстві [2]. Підвищення рівня життя населення сьогодні є одним із головних завдань не лише нашої країни, а й будь-якого прогресивного суспільства взагалі цілому. Якщо розглядати цей показник у різних регіонах України, то можна відмітити значні диспропорції. Така відмінність зумовлена не лише тим, що рівень життя населення залежить від рівня соціально-економічного розвитку регіонів [3], а й тими заходами, що проводяться в регіонах щодо підвищення рівня життя, тобто регіональною політикою. Отже, оцінка рівня життя населення України в регіональному аспекті є важливою складовою регіональної політики, а оцінювання ефективності регіональної політики є важливим науково-практичним завданням. Визначення ефективності діяльності місцевих органів влади дасть змогу виявити та подолати наявні диспропорції та відмінності соціально-економічного розвитку регіонів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам оцінювання рівня життя населення присвячені праці багатьох учених, зокрема Л. Беляєвої, О. Лібанової, В. Пономаренка, Ф. Узунова, Л. Сергєєвої та ін. Так, Л. Беляєва [4] обґрунтовує методіку, згідно з якою розраховується інтегральний показник якості життя як середнє арифметичне узагальнюючих індексів кожного з чотирьох компонентів: рівень життя (благополуччя), якість найближчого соціального середовища, якість екології, соціальне самопочуття населення. Теоретичне обґрунтування якісної оцінки рівня життя населення на основі теорії розпізнавання образів представлено в колективній монографії В. Пономаренка, М. Кизим, Ф. Узунова [5]. На думку З. Варналій, найбільш обґрунтованим підходом до комплексної оцінки компонент та інтегральної оцінки рівня життя населення є метод ентропії, який дає змогу врахувати різноманітні показники в єдиному комплексному (інтегральному) показнику [6].

У дослідженнях Л. Сергєєвої запропоновано систему показників, які формують рівень якості життя населення, та визначено результуючі показники, які залежать від якості життя; за допомогою статистичних показників оцінено якість життя населення Запорізької області [7].

Вирішенню окремих завдань теоретичного і практичного обґрунтування методів оцінки рівня та способу життя населення присвячені праці С. Айвазяна, Д. Богині, М. Вороніна, С. Валентея, В. Гейця, Т. Клебанової, Є. Кузнецова, В. Мандибури та ін.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень якості та рівня життя населення, питанню оцінювання ефективності регіональної політики підвищення рівня життя населення не приділено достатньо уваги, це і зумовлює актуальність теми дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою роботи є оцінювання ефективності регіональної політики підвищення рівня життя населення на основі інтегрального індексу рівня життя з використанням результатів динамічного кластерного аналізу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Одним із пріоритетних напрямів реалізації регіональної політики підвищення рівня життя населення є зменшення розбіжностей між регіонами, надання населенню різних регіонів однакових соціальних можливостей. До заходів регіональної політики підвищення рівня життя населення відносять: підтримку малозабезпечених верств населення, забезпечення умов поліпшення добробуту, надання соціальних гарантій тощо. Авторами запропоновано поетапну процедуру визначення ефективності регіональної політики (рис. 1).

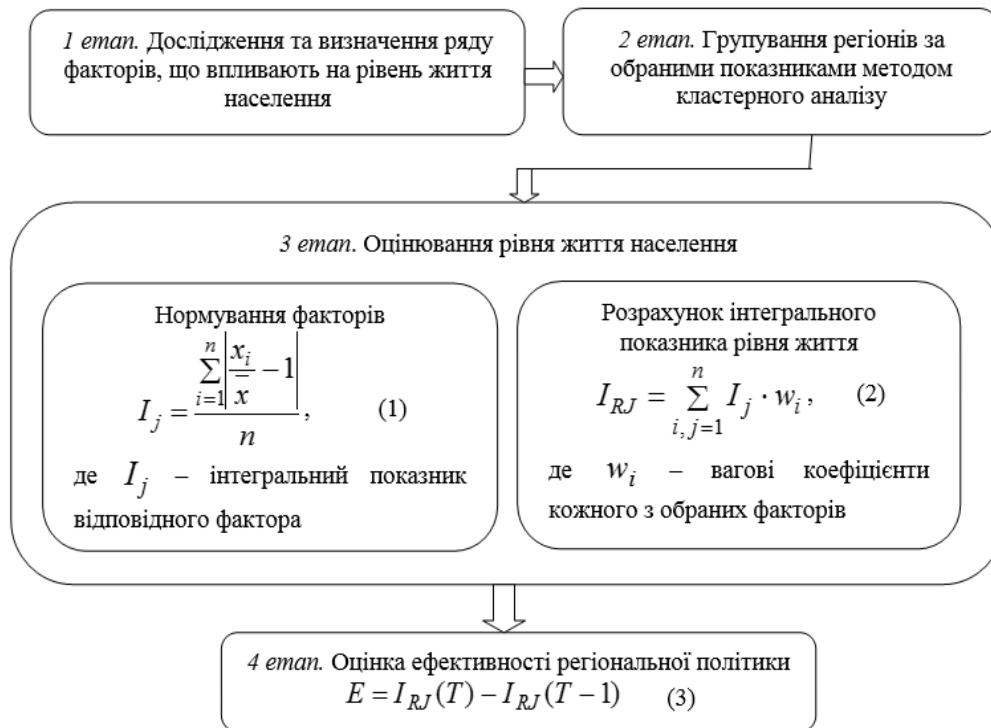

Рис. 1. Процедура оцінювання ефективності регіональної політики підвищення рівня життя населення

Так, відповідно до рис. 1, на першому етапі досліджуються та визначаються фактори, що впливають на рівень життя населення регіону. На другому етапі проводиться кластерний аналіз, тобто регіони групуються за обраними показниками. На третьому етапі оцінюється рівень життя населення за кластерами, на основі інтегрального показника рівня життя. Цей етап включає такі кроки: нормування факторів та розрахунок інтегрального показника за кожним досліджуваним фактором. На четвертому етапі відбувається оцінювання ефективності регіональної політики підвищення рівня життя – визначається показник ефективності. Як показник ефективності в дослідженні використано відхилення поточного значення інтегрального показника рівня життя від попереднього. Позитивне відхилення свідчить про ефективність регіональної політики підвищення рівня життя, а негативне відхилення – про неефективність.

Оцінювання ефективності регіональної політики підвищення рівня життя населення за допомогою запропонованої чотирьохетапної процедури здійснено для регіонів України станом на 2010 р. та 2015 р.

На першому етапі оцінювання ефективності відібрано ключові соціально-економічні показники, що характеризують рівень життя населення. У дослідженні відібрано 6 основних факторів, а саме:

- доходи населення (Var 1) – визначають рівень споживання населення. Спочатку зростання доходів призводить до збільшення частки витрат на продукцію промислового виробництва та зменшення частки витрат на харчування. Подальше зростання доходів приводить ще до однієї якісної зміни у споживанні: домогосподарства збільшують рівень споживання послуг, а частка спожитих продовольчих та непродовольчих товарів зменшується;
- середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності на одного штатного працівника (Var 2);
- середній розмір місячної пенсії (Var 3);

- індекс вартості життя (індекс споживчих цін) (Var 4) – характеризує вплив коливання споживчих цін на рівень життя населення. Підвищення цін призводить до погіршення структури та якості споживання населення;
- ВРП на душу населення (Var 5) – визначає рівень економічного розвитку регіонів. Чим вищий ВРП на душу населення, тим вищий рівень економічного розвитку регіонів;
- кількість економічно активного населення (Var 6) – працездатне населення, яке упродовж певного періоду забезпечує пропозицію робочої сили для виробництва товарів і послуг.

Перші п'ять перелічених показників та показник бідності Міністерство соціальної політики України використовує для дослідження рівня життя населення регіонів України [8]. Показник «кількість економічно активного населення» обрано, оскільки він впливає на соціально-економічний розвиток, визначаючи ефективність економіки, її конкурентоспроможність та добробут населення регіонів.

На другому етапі, за допомогою кластерного аналізу, регіони згруповано за соціально-економічними показниками, які характеризують рівень життя населення. Зазначений підхід дозволяє об'єднати регіони в однорідні групи (максимально схожі між собою) з урахуванням низки факторів, що відбивають сутність та природу досліджуваного явища.

Для реалізації кластерного аналізу використано програмний пакет Statistica 10. Відповідно до алгоритму кластерного аналізу було сформовано дані у вигляді статистичної таблиці, де в підметі подано регіони, а в присудку – зазначені вище соціально-економічні показники. У дослідженні аналізуються 24 регіони, не враховуючи м. Київ, оскільки його показники суттєво вищі порівняно з іншими регіонами.

Для визначення кількості кластерів використано два методи: метод деревоподібної кластеризації та метод k-середніх. На основі дендрограми (рис. 2) можна інтуїтивно визначити кількість кластерів. Дендрограму побудовано за всіма відібраними показниками (Var 1, Var 2, Var 3, Var 4, Var 5, Var 6).

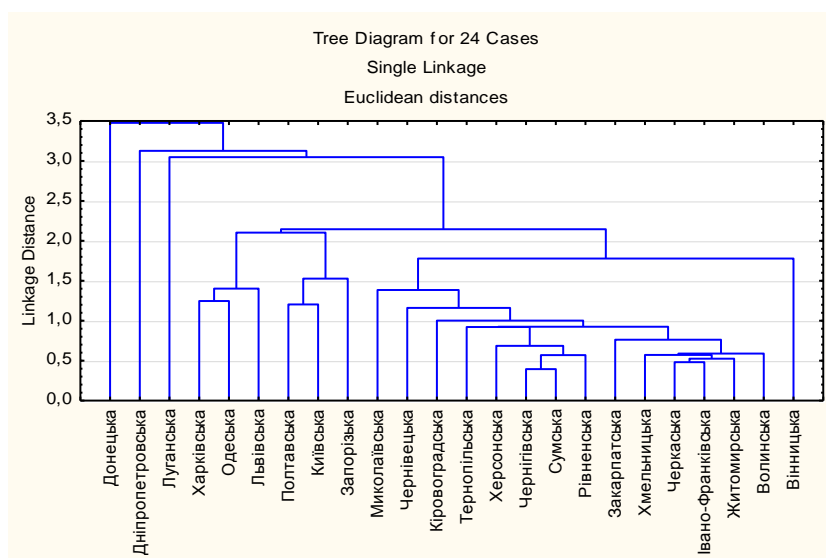
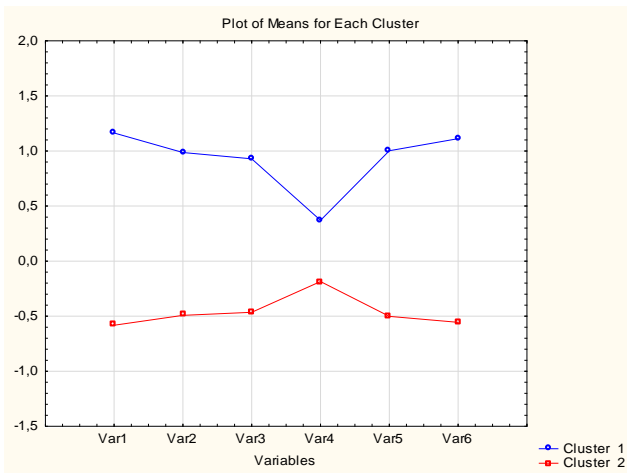
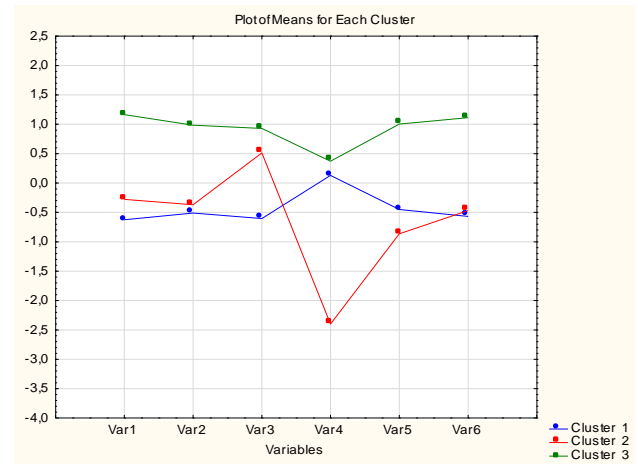

Рис. 2. Дендрограма ієрархічної класифікації (відстань розрахована за допомогою евклідової метрики)

Аналізуючи одержану дендрограму, доцільно виділити два кластери, оскільки при більшій їх кількості втрачається наочність кластеризації. Для того, щоб переконатися в правильності рішення щодо вибору двох кластерів, скористаємося методом k-середніх та розіб'ємо сукупність на два і три кластери (рис. 3).

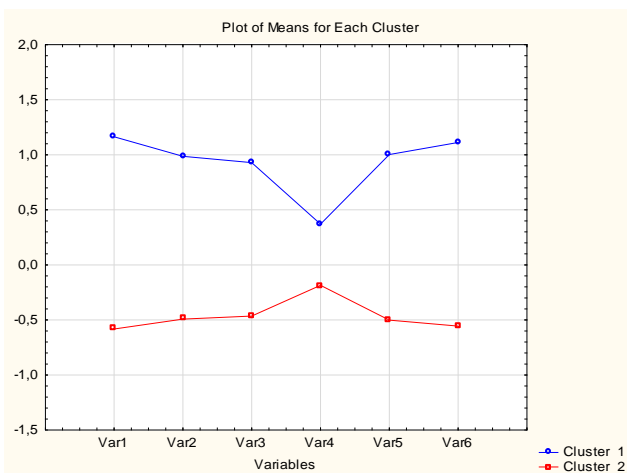
а) два кластери

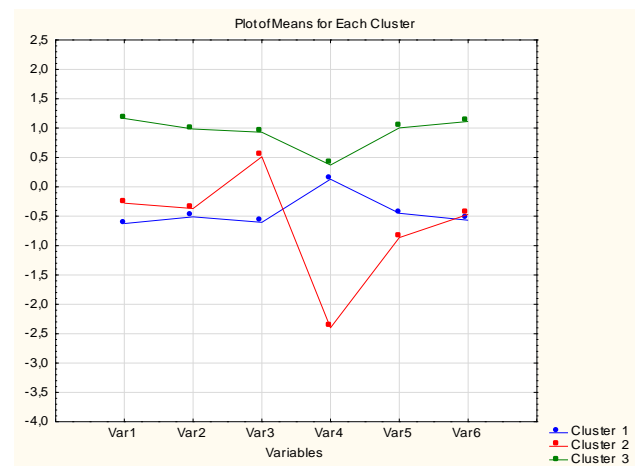
б) три кластери

Рис. 3. Графік значень за двома та трьома кластерами

Аналізуючи одержану дендрограму, доцільно виділити два кластери, оскільки при більшій їх кількості втрачається наочність кластеризації. Для того, щоб переконатися в правильності рішення щодо вибору двох кластерів, скористаємося методом k-середніх та розіб'ємо сукупність на два і три кластери (рис. 3).

а) два кластери

б) три кластери

Рис. 3. Графік значень за двома та трьома кластерами

Отже, при розбитті сукупності на два кластери (рис. 3, а) всі координати центрів кластерів – різні. При розбитті на три кластери (рис. 3, б) маємо дуже близькі значення за факторами «доходи населення», «середньомісячна заробітна плата» та «індекси споживчих цін», а за ознакою «економічно активне населення» взагалі перетинаються. Результати кластеризації регіонів за обраними факторами (2015 рік) подано на рис. 4.

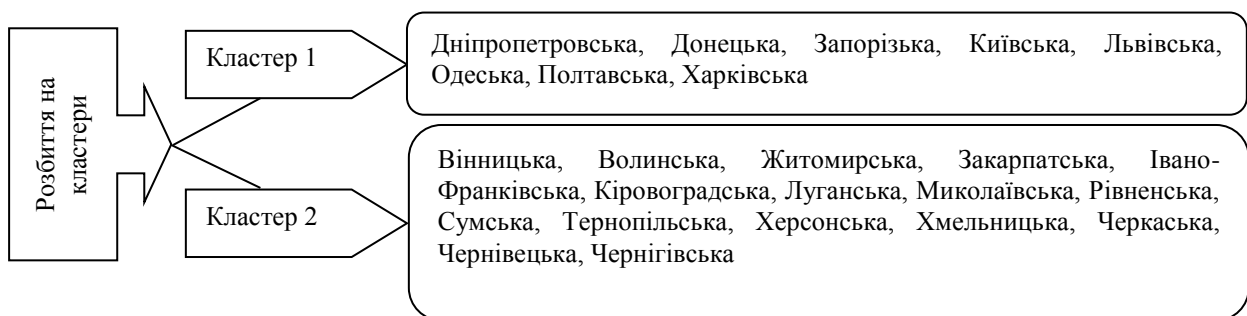

Рис. 4. Результат кластеризації регіонів за 2015 рік на два кластери

Як бачимо з рис. 4, при розподілі регіонів на два кластери до першого кластера входять 8 областей з найвищими значеннями відібраних показників, а до другого кластера – 16 областей України з дещо нижчими значеннями. При розподілі регіонів на три кластери до першого кластера входять 14 областей, до другого лише дві – Вінницька та Луганська; до третього – 8 областей, що при попередньому розбитті відносилися до першого кластера. Отже, при збільшенні числа кластерів, зменшується відстань між кластерами – окремі координати в різних кластерах мало відрізняються один від одного. Чим вище значення міжгрупової дисперсії та менше значення внутрішньогрупової дисперсії, тим краще показник характеризує приналежність регіону до віднесеного кластера і тим якісніше проведено кластеризацію.

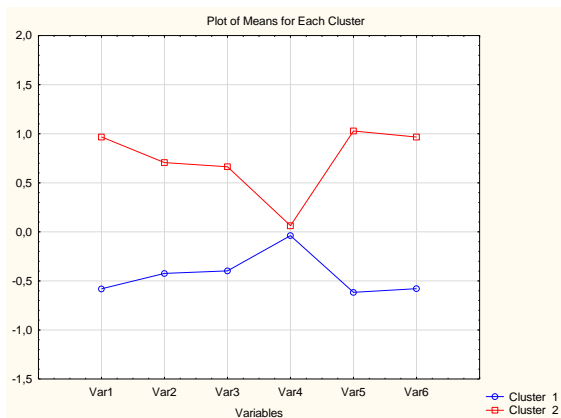
На основі розрахованих значень міжгрупової та внутрішньогрупової дисперсій розраховується F-критерій (критерій Фішера) і визначається рівень значущості (signif-p) відмінностей між групами за кожною класифікаційною ознакою. Значення F-критерію при розподілі регіонів на два та три кластери за обраними показниками подано в табл. 1.

Таблиця 1 – Значення F-критерію при розбитті на два та три кластери (2015 рік)

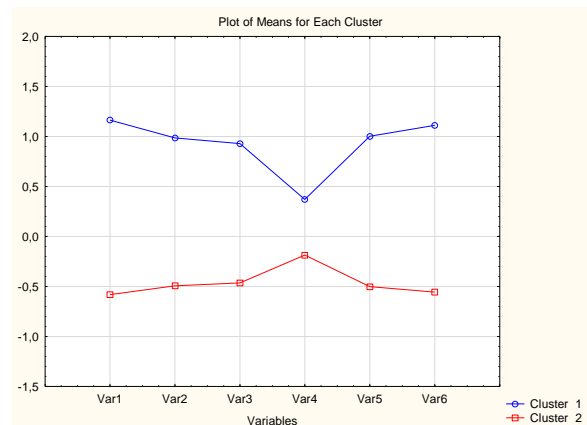
Показники	Доходи населення (Var 1)	Сер. заробітна плата (Var 2)	Розмір пенсії (Var 3)	Індекс споживчих цін (Var 4)	ВРП на душу населення (Var 5)	Економ. активне населення (Var 6)
Два кластери	52,94	22,61	17,99	1,70	24,25	40,03
Три кластери	26,42	10,86	12,57	13,33	12,20	19,17

Виходячи з розрахованих даних, бачимо, що зі зменшенням числа кластерів значення критерію Фішера збільшується, судячи про якість кластеризації. Особливо можна виділити збільшення значення F-критерію за показниками Var 6 – економічно активне населення – у розбитті досліджуваної сукупності на два кластери. Отже, можна зробити висновок, що оптимальним є розбиття регіонів України за рівнем життя населення на два кластери. Оскільки до першого кластера входять області, у яких середні значення за всіма показниками вищі, ніж у другому кластері. Перший і другий кластер найбільше відрізняються за показниками Var 1 (доходи населення) і Var 6 (економічно активне населення), а найменше – за Var 4 (індекси споживчих цін).

Для визначення ефективності регіональної політики щодо рівня життя населення проведемо порівняння за аналогічними показниками 2010 року, розбиття регіонів на кластери зображено на рис. 5.

а) 2010 рік

б) 2015 рік

Рис. 5. Графік значень за двома кластерами (2010 і 2015 роки відповідно)

Відповідно до рис. 5, у 2010 році середні значення показників другого кластера вищі, ніж середні значення показників першого кластера, окрім значень індексу споживчих цін, які є дуже близькими. За даними 2015 року, області з першого кластера перейшли до другого кластера, а області другого – до першого, за винятком Луганської області, яка так і залишилася в другому кластері. Усі соціально-економічні показники, які впливають на рівень життя населення, за регіонами збільшилися. Це безпосередньо пов'язано з розвитком інфляційних процесів, зумовлених девальвацією національної валюти. Підвищення цін на вироблені товари відбувається нерівномірно, що порушує наявні в економіці пропорції. Регіони України мають різні рівні соціально-економічного розвитку, але, незважаючи на це, в усіх областях спостерігається позитивна динаміка ВРП на душу населення.

Відповідно до запропонованої процедури (рис. 1), визначимо ефективність регіональної політики на основі інтегральної оцінки рівня життя населення регіонів України з формулами (1) – (3). Для визначення вагових коефіцієнтів, що характеризують кожен із шести факторів, скористаємося методом аналізу ієрархії Т. Сааті на основі суб'єктивних суджень експертів, що чисельно оцінюються за певною шкалою, яку наведено в [9].

Отже, у результаті проведених розрахунків отримано коефіцієнти: $wvar1 = 0,323$; $wvar2 = 0,082$; $wvar3 = 0,024$; $wvar4 = 0,129$; $wvar5 = 0,296$; $wvar6 = 0,146$. Тож, найбільш вагомими факторами є доходи населення та ВРП на душу населення.

Підставивши вагові коефіцієнти у формулу (2), визначаємо рівень життя населення України (табл. 2).

Таблиця 2 – Оцінка рівня життя населення України

Показники	Рівень життя населення	
	2010 рік	2015 рік
Кластер 1	0,24	0,31
Кластер 2	0,42	0,27
Загалом по Україні	0,31	0,28

Так, у 2015 році для областей першого кластера рівень життя населення склав 0,31, що майже на 26% менше, ніж у 2010 році (2 кластер); для областей другого кластера – 0,27, що на майже на 9% більше, ніж у 2010 році (1 кластер); рівень життя населення України загалом склав 0,28, що на 9,24% менше порівняно з 2010 роком. Отримані значення свідчать про неефективність регіональної політики областей України. Однак варто зазначити, що в областях першого кластера, а саме: Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Львівській, Одеській, Полтавській та Харківській (рис. 4), регіональна політика є ефективнішою, ніж в областях другого кластера.

Отже, проблемою нашої країни є не лише наявність регіональних диспропорцій, а й можливість їх подальшого поглиблення. Тому регіональна політика має бути спрямована на подолання існуючих диспропорцій шляхом формування ефективної системи регіонального відтворення, підтримки слаборозвинених регіонів, створення умов для використання економічно сильними регіонами власних можливостей розвитку тощо.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що до регіонів-лідерів за основними показниками соціально-економічного розвитку належать Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Київська, Полтавська, Львівська, Одеська області. До регіонів з показниками розвитку нижче від середнього по Україні слід віднести Чернівецьку, Волинську, Житомирську, Тернопільську, Закарпатську області.

Перспективою подальших досліджень є аналіз динаміки інтегральної оцінки рівня життя населення України за регіонами та пошук шляхів вдосконалення державної політики у сфері покращення рівня життя населення, за рахунок розробки відповідних організаційних та економічних механізмів.

ЛІТЕРАТУРА

1. The Legatum Prosperity Index [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://media.prosperity.com/2015/pdf/publications/PI2015Brochure_WEB.pdf.
2. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. стат. України ; за ред. Л. М. Черенько. — К. : ТОВ «Вид-во «Консультант», 2006. — 428 с.
3. Зульфугарова С. О. Аналіз залежності якості життя населення від досягнутого рівня соціально-економічного розвитку регіонів України / С. О. Зульфугаров, О. І. Макаренко // Кримський економічний вісник : наук. журнал. — 2012. — № 1 (01). — С. 229—232.
4. Беляева Л. А. Уровень и качество жизни. Проблемы измерения и интерпретации / Л. А. Беляева // Социологические исследования. — 2009. — № 1. — С. 33—42.
5. Пономаренко В. С. Рівень і якість життя населення України : монографія / В. С. Пономаренко, М. О. Кизим, Ф. В. Узунов. — Х. : ІНЖЕК, 2003. — 225 с.
6. України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. — К. : Знання України, 2005. — 498 с.
7. Сергеева Л. Н. Оценивание качества жизни населения региона на основе статистических показателей / Л. Н. Сергеева, О. А. Теряник // Методы исследования экономических процессов : монография / ред. Ф. В. Зиновьев. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — Саки : ЧП «Предприятие «Феникс», 2010. — С. 215-224.
8. Інформаційно-аналітична записка щодо рівня життя населення у січні-вересні 2015 року [Електронний ресурс] / Мін-во соц. політики України. — Режим доступу : <http://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialnij-zakhist/9149-osnovni-pokazniki-rivnya-zhittya-naselennya-ukrajini>.
9. Саати Т. Л. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Л. Саати ; пер. с англ. Р. Г. Вачнадзе. — М. : Радио и связь, 1993. — 278 с.

REFERENCES

1. The Legatum Prosperity Index (2016), available at: http://media.prosperity.com/2015/pdf/publications/PI2015Brochure_WEB.pdf (access December 3, 2016).
2. Cherenko, L.M. (2006), *Riven zhyttia naseleennia Ukrainy* [Level of living Ukraine], TOV “Vydavnytstvo «Konsultant”, Kyiv, Ukraine.
3. Zulfugarova, S.O. and Makarenko, O.I. (2012), “Analysis of quality of life depends on the achieved level of socio-economic development of Ukraine”, *Krimskiy ekonomichniy visnik*, Science journal, no. 1, pp. 229-232.
4. Belyaeva, L.A. (2009), “The level and quality of life. Challenges in measuring and interpreting”, *Sotsiologicheskie issledovaniya*, no. 1, pp. 33-42.
5. Ponomarenko, V.S., Kyzym, M.O. and Uzunov, F.V. (2003), *Riven i yakist zhyttia naseleennia Ukrainy* [The level and quality of life Ukraine], Inzhhek, Kharkov, Ukraine.
6. Varnalii, Z.S. (2005), *Regiony Ukrainy: problemy ta priorytety sotsialno-ekonomichnogo rozvytku* [Regions of Ukraine: problems and priorities of socio-economic development], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
7. Serheeva, L.N. and Terianyk, O.A. (2010), “Assessing quality of life in the region”, *Metody issledovaniya ekonomicheskikh protsessov* [Methods of investigation of economic processes: a monograph], ChP “Predpriiatie “Feniks”, Saky, Ukraine, pp. 215-224.
8. “Informational and analytical note on the standard of living in January-September 2015” (2015), available at: www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialnij-zakhist/9149-osnovni-pokazniki-rivnya-zhittya-naselennya-ukrajini (access December 3, 2016).
9. Saati, T.L. (1993), “Decision-making. The analytic hierarchy process”, translate by Vachnadze, R.G., Radio i svyaz, Moscow, Russia.